

TOERISME ALS HISTORISCHE SPIEGEL VAN BELGIË

DIRK ROCHTUS

Andreas Stynen & Gerrit Verhoeve,
*Bestemming België. Een geschiedenis van
toerisme in dertien etappes (1830-2030)*
Antwerpen, Ertsberg, 2022, 263 pp.,
ISBN 9789464369502.

Schrijvers reageren als seismografen van het hart vaak teleurgesteld of geprikkeld op de omgang van een land met zijn eigen verleden, meer bepaald ook met de zogenaamde *lieux de mémoire*. Neem nu Cyriel Buysse die in 1920 de ruïnes van

leperen “onteerd en geprofaneerd” zag “door het ellendige mercantilisme dat er zich thans heeft genesteld”. Of een Victor Hugo die zich vanuit romantische verwachtingen bij zijn bezoek aan Antwerpen in 1838 ergerde aan de nieuwe wijken en winkelstraten “die zo onbedui-

dend alledaags zijn als elders”. De beide citaten illustreren voor Andreas Stynen en Gerrit Verhoeven, de redacteuren van *Bestemming België*, hoezeer meerwaardezoekers het toeristische bedrijf ervoeren als een aantasting van een *lieu de mémoire* in haar dubbele betekenis van zowel herinneringsplek van een “roemrijk nationaal verleden” als van “nostalgie of heimwee naar een zorgeloos verleden, getypeerd als de ‘gouden jaren’”. (p. 12)

Stynen is wat de notie van *lieu de mémoire* betreft niet aan zijn proefstuk toe. In 2005 publiceerde hij het boek *Een geheugen in fragmenten: heilige plaatsen van de Vlaamse beweging*. Samen met collega-historicus Verhoeven ging hij nu op zoek naar andere, niet altijd zo heilige plaatsen die in België ooit een grote toeristische attractie vormden. ‘Ooit’: het woord zegt het al. Veel van die plaatsen ondergingen een cyclus van bloei en verval. De beide redacteuren beroepen zich op het *Tourism Area Life Cycle*-model van de Britse geograaf Richard Butler. Dat beschrijft hoe toeristen een plek ontdekken en een bezoek of verblijf waard achten en hoe deze plek vervolgens een trekpleister wordt om ten slotte aan aantrekkingskracht te verliezen. De geschiedenis van verschillende toeristische oorden in België zou deze theorie illustreren. In de 19de eeuw al deelden buitenlandse reisgidsen zoals de beroemde *Baedeker* de bezienswaardigheden van België in drie categorieën in, namelijk de kunststeden, de kust en de Ardennen. Maar daarnaast had je ook plaatsen waar een andere geest waaide, die van het offer op slagvelden zoals Waterloo of ‘*Flanders Fields*’.

Stynen en Verhoeven haalden er nog elf andere auteurs bij die naast hen elk een hoofdstuk wijdden aan een bepaalde plaats als brandpunt van die toeristische cyclus van bloei en wegdeemstering. Ze wilden naar eigen zeggen lacunes opvullen in het onderzoek van de *lieux de mémoire*. Bepaalde plaatsen die nog onvoldoende belicht wa-

ren, drukken in hun iconisch-zijn een stuk Belgische en Vlaamse geschiedenis uit, zoals ‘Brugge’ dat deed voor de herbevestiging van “ook oude, traditionele waarden waarmee de katholieke partij de nieuwe eeuw en opkomende massamaatschappij wilde vormgeven” (p. 67), ‘Hofstade-plage’ als “moderne badplaats (...) waar ook de arbeidersklasse van de zon, het water en de zuivere lucht kon genieten” (p. 115) of het bedevaartsoord ‘Banneux’ waar heel wat bedevaarders uit Vlaanderen naartoe stroomden.

De redacteuren ontwaren breuklijnen in de geschiedenis van het toerisme, zoals de Eerste Wereldoorlog waarvan de gevolgen – de oorlogsschade en de economische ontwrichting – mee tot een stagnatie leidden. Bepaalde sociale wetten zoals de ‘*congé payé*’ zouden dan weer de democratisering van het toerisme richting de kust en de Ardennen inluiden. Maar ook hier trad in de jaren ‘70 van vorige eeuw stagnatie op omdat “steeds meer middengroepen het druiligere weer van de Belgische kust, de Ardennen of de kunststeden [inruilden] voor de warme bries aan de Franse, Spaanse of Italiaanse Riviera”. (p. 16) Zo geeft dit boek in een uiterst vlot en leesbaar relaas over de actoren van het toerisme en hun motieven en de daarmee gepaard gaande spanningen een dieper inzicht in de maatschappelijke geschiedenis van België vanuit een andere, minder gebruikelijke en daarom des te meer verrassende invalshoek.